

اولویت‌های راهبردی و جهت‌گیری‌های بایسته مجلس دهم

دکتر علیرضا رحیمی*

اشاره:

خردادماه سال جاری موعده آغاز به کار دهمین دوره مجلس شورای اسلامی است. مواجهه جامعه ایران با مشکلات متعدد اقتصادی و اجتماعی از یک سو و شرایط بحرانی منطقه خاورمیانه از سوی دیگر، اهمیت ویژه‌ای به این دوره بخشیده و ناظران سیاسی و اجتماعی را در انتظار واکنش سازنده مجلس نشانده است. آشکار است که چاره‌جویی در قبال مشکلات جامعه، نیازمند شناسایی دقیق آنها، اولویت‌بندی صحیح و برگزیدن شیوه مناسب کنش سیاسی و اجتماعی است. با چنین چشم‌اندازی است که نوشتار حاضر به موضوع اولویت‌های راهبردی و جهت‌گیری‌های بایسته مجلس دهم پرداخته است.

مقدمه

با اعلام نتایج مرحله دوم انتخابات دهمین دوره مجلس شورای اسلامی و مشخص شدن ترکیب نهایی مجلس، گمانه‌زنی‌ها در خصوص آرایش سیاسی این نهاد و جهت‌گیری‌های احتمالی آن، جای خود را به تحلیل‌های سیاسی پیرامون اولویت‌های کاری مجلس، شیوه عملکرد آن و نحوه تعاملش با سایر قوا داده است. گرچه با تغییر و تحول در نهادهای سیاسی یک جامعه، پرداختن به نقش این نهادها در سامان‌یابی امور، امری رایج و البته ضروری است، اما چالش‌های پایا و سترونی که جامعه ایران با آنها روبه‌روست، بایستگی این امر را افزون‌تر می‌سازد. شرایط منطقه‌ای و زیست محیطی کشور اهمیت مجلس دهم را

پررنگ ساخته و نقش تاریخی آن را بارزتر نموده است. از این رو بررسی معضلات جامعه، گزینش اولویت‌ها و ارائه راهکارهای مناسب برای فائق آمدن بر این معضلات، در دستور کار نمایندگان منتخب، تحلیل‌گران سیاسی و اقتصادی و سایر نهادهای مرتبط قرار گرفته است.

لزوم اولویت‌بندی مسائل جامعه و فراخوانی مجلس به مقابله با آنها به ویژه از آن‌روست که نهادهای قانون‌گذار و ناظر نقش به‌سزایی در مواجهه با چالش‌های پیش‌روی یک جامعه دارند؛ نگاهی به شیوه کارکرد پارلمان در ایران در ادوار تاریخی گذشته (از انقلاب مشروطه به این سو) گواه این امر می‌باشد؛ چنانکه نمونه‌های فراوانی هم در خصوص نقش سازنده پارلمان‌ها در بزنگاه‌های تاریخی و هم کارکرد مخرب و اسف‌بارشان در پاره‌ای از مقاطع دیگر را در گذشته‌های دور و نزدیک می‌توان به عنوان شاهد در نظر آورد. همین شواهد تاریخی معیاری است که عملکرد مجالس بر پایه آنها مورد داوری قرار گرفته و نقش نمایندگان و فراکسیون‌های ادوار گوناگون این نهاد واکاوی می‌شود.

اولویت‌های راهبردی مجلس دهم

نگاهی به روندهای کنونی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور نشان می‌دهد که مهم‌ترین چالش‌های حال حاضر جامعه در سه حوزه اقتصاد، محیط زیست و حقوق شهروندی قابل تقسیم‌بندی هستند. لذا اولویت‌های راهبردی مجلس دهم باید با توجه به اصلی‌ترین مشکلات این عرصه‌ها مورد شناسایی قرار گیرد. در حوزه سیاست خارجی نیز نحوه تعامل با جامعه بین‌المللی در شرایط پس‌ابرجام، رصد اوضاع منطقه و اتخاذ راهکارهای مناسب در قبال آن موضوعیت راهبردی دارند.

۱. اقتصاد

تقریباً تمامی ناظران و دست‌اندرکاران سیاسی و پارلمانی بر این امر اتفاق نظر دارند که در حال حاضر مسائل اقتصادی در صدر مشکلات جامعه قرار گرفته است. این مسائل سه موضوع اصلی را شامل می‌شوند که عبارتند از: مشکلات معیشتی اقشار اجتماعی، بیکاری و رکود اقتصادی. اگرچه مسائل مربوط به این سه موضوع با یکدیگر همپوشانی داشته و دارای تأثیر و تأثر متقابل می‌باشند ولی به لحاظ دقت در مباحث و تأکید بر راهکارها و سیاست‌های معطوف به حل مشکلات هر یک از آنها، این تفکیک ضروری به نظر می‌رسد. در حوزه معیشتی، تورم و هزینه بالای مسکن (به ویژه در شهرهای بزرگ) مشکلات اصلی هستند. جدول شماره یک، درصد تورم در ده سال گذشته را نشان می‌دهد؛ همانطور که مشاهده می‌شود نرخ تورم در این دوره به مانند اکثر سال‌های پس از انقلاب دو رقمی بوده و پس از یک رشد شدید بین سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ ش. (۱۱/۹ تا ۲۵/۴ درصد) در سال ۱۳۸۸ دچار افت شده ولی مجدداً رشد بسیار شدید دیگری را بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ (۲۱/۵ تا ۳۴/۷ درصد) تجربه کرده است. اگرچه از سال ۱۳۹۳ به این سو رشد تورم روندی کاهنده داشته، اما همچنان از نرخ رشد قابل توجهی برخوردار بوده است؛ ضمن آنکه رشد این نرخ در سال‌های قبل از چنان شدتی برخوردار بوده که حتی این روند کاهنده نیز آسیب‌های جدی بر وضعیت معیشتی اقشار اجتماعی وارد می‌کند. این امر با دقت در جدول شماره ۲ که درصد تغییر متوسط هزینه و درآمد (پولی و غیر پولی) خانوار شهری نسبت به سال قبل را نشان می‌دهد بیشتر ملموس خواهد شد. همانطور که این جدول نشان می‌دهد از

سال ۱۳۸۷ به بعد درصد تغییر تورم همواره (به جز سال ۱۳۹۰) از درصد تغییر متوسط درآمد خالص خانوار شهری بیشتر بوده که به معنای رشد بیشتر قیمت‌ها نسبت به درآمد خانوارها و در نتیجه فقیرتر شدن اقشار شهری است. ضمن آنکه برپایه اطلاعات حاصل از همین جدول، درصد تغییر متوسط درآمد خالص خانوار شهری از سال ۱۳۸۸ به بعد به جز در سال ۱۳۹۲ از درصد تغییر متوسط هزینه کمتر بوده است که از جنبه‌ای دیگر گسترش فقر اقشار شهری در سال‌های اخیر را نشان می‌دهد. تمامی این موارد بیانگر این موضوع هستند که رسیدگی به وضعیت معیشت مردم، کنترل تورم و بهبود اوضاع اقتصادی باید یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مجلس دهم باشد.

جدول شماره یک: شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران (شاخص تورم) (۱۳۹۰=۱۰۰)

سال	نرخ تورم (درصد)	سال	نرخ تورم (درصد)
۱۳۸۵	۱۱/۹	۱۳۹۰	۲۱/۵
۱۳۸۶	۱۸/۴	۱۳۹۱	۳۰/۵
۱۳۸۷	۲۵/۴	۱۳۹۲	۳۴/۷
۱۳۸۸	۱۰/۸	۱۳۹۳	۱۵/۶
۱۳۸۹	۱۲/۴	۱۳۹۴	۱۱/۹

منبع: پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

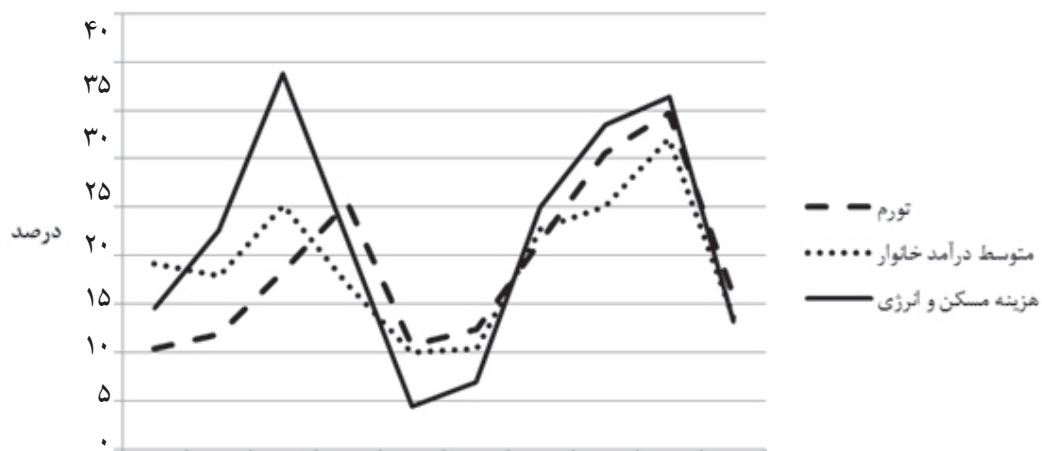
جدول شماره ۲: درصد تغییر متوسط هزینه و درآمد (پولی و غیر پولی) خانوار شهری نسبت به سال قبل

درصد تغییر										عنوان
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۱۵/۶	۳۱/۲	۲۶/۰	۲۳/۷	۱۲/۳	۱۰/۶	۱۶/۸	۲۷/۸	۱۷/۱	۱۲/۸	متوسط هزینه خالص خانوار
۱۳/۴	۳۲/۰	۲۵/۱	۲۲/۸	۱۰/۴	۱۰	۱۷/۰	۲۵/۲	۱۷/۹	۱۹/۲	متوسط درآمد خالص خانوار
۱۵/۶	۳۴/۷	۳۰/۵	۲۱/۵	۱۲/۴	۱۰/۸	۲۵/۴	۱۸/۴	۱۱/۹	۱۰/۴	تورم

منبع: پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

هزینه‌های گزاف خرید و اجاره مسکن یکی دیگر از مشکلات اصلی جامعه به ویژه در بین نسل جوان است که بخش مهمی از مشکلات معیشتی مردم را به خود اختصاص می‌دهد. نتایج بررسی‌های بانک مرکزی در سال ۱۳۹۳ نشان می‌دهد که ۳۳/۴ درصد از کل هزینه ناخالص یک خانوار (حدود ۱۰۹۹۰۲ هزار ریال) مربوط به گروه هزینه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها بوده^(۱) که نشانگر اهمیت این فاکتور در هزینه‌های خانوار می‌باشد؛ با وجود این، رشد شدید این پارامتر (هزینه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها)، امنیت اقتصادی خانواده‌ها را با مخاطره روبرو کرده است. همان‌گونه که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد، در دوره ده ساله بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ ش. درصد تغییر هزینه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها - به جزافت شگفت‌انگیزی که بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۸۹ ش. داشته، در مابقی سال‌های این دوره از رشد بسیار بالایی برخوردار بوده است که تنها در سال ۱۳۹۳ ش. تا حدودی تعدیل گردیده است (البته با توجه به رقم بالای ۱۳/۲ درصد). این امر بیانگر فشار نامتعادلی است که در این زمینه به اقشار شهری وارد می‌شود.

نمودار شماره ۱: مقایسه رشد تورم، متوسط درآمد خانوار و رشد هزینه مسکن و انرژی بین سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۸۴

جدول شماره ۳: مقایسه درصد تغییر هزینه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
با درصد تغییر تورم و متوسط درآمد خانوار

درصد تغییر										عنوان
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۱۵/۶	۳۱/۲	۲۶/۰	۲۳/۷	۱۲/۳	۱۰/۶	۱۶/۸	۲۷/۸	۱۷/۱	۱۲/۸	متوسط هزینه خالص خانوار
۱۳/۴	۳۲/۰	۲۵/۱	۲۲/۸	۱۰/۴	۱۰	۱۷/۰	۲۵/۲	۱۷/۹	۱۹/۲	متوسط درآمد خالص خانوار
۱۳/۲	۳۶/۴	۳۳/۵	۲۵	۶/۹	۴/۴	۲۱/۵	۳۸/۷	۲۲/۶	۱۴/۶	هزینه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۱۵/۶	۳۴/۷	۳۰/۵	۲۱/۵	۱۲/۴	۱۰/۸	۲۵/۴	۱۸/۴	۱۱/۹	۱۰/۴	تورم

منبع: پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

رشد این شاخص از رشد تورم بیشتر بوده است و کاهش رشد شاخص مذکور از سال ۱۳۸۹ به بعد نسبت به رشد تورم، احتمالاً با رکود موجود در این بخش در ارتباط بوده است. موارد یادشده بیانگر لزوم تلاش مجلس برای حل مشکلات این عرصه و اولویت رسیدگی به مشکلات بخش مسکن می‌باشد. البته آنچه که مجلس در خصوص این مسئله باید در نظر داشته باشد، بهره‌گیری از راهکارهای منطقی، کارشناسی‌شده و عادلانه است؛ زیرا بنا بر نظر کارشناسان این حوزه، راهکارهای گذشته مانند مسکن مهر (به دلیل تورم‌زا بودن، عدم توجه به کیفیت و زیرساخت‌ها) و راهکارهای کنونی (به دلیل هزینه بالای بازپرداخت‌ها)، راهگشا نبوده‌اند.

میزان بالای بیکاری یک مسئله عمده اجتماعی در کشور ماست که مقابله با آن باید از دیگر اولویت‌های مجلس دهم باشد.

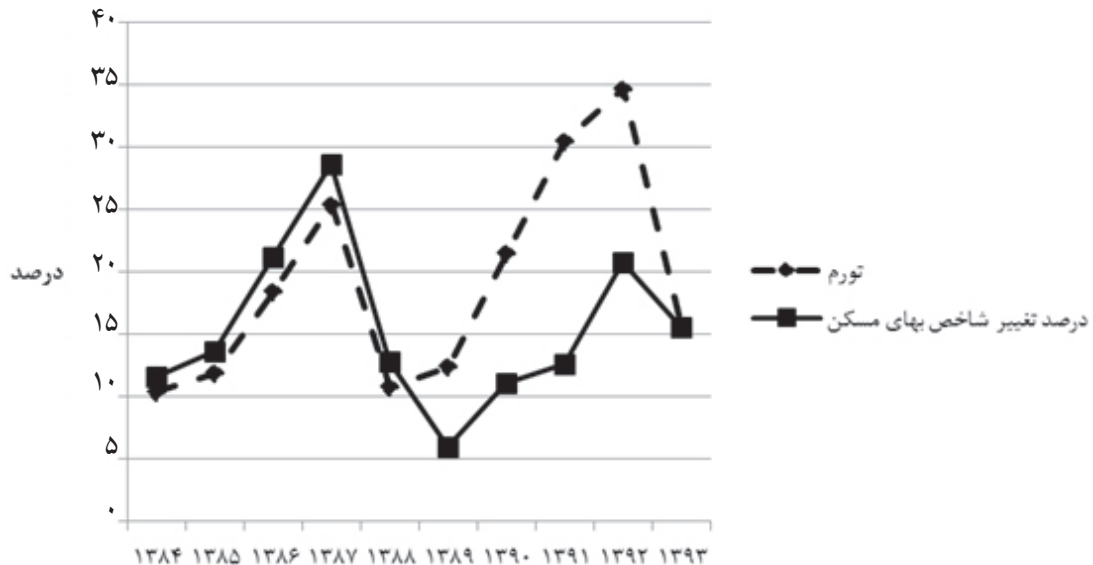
قیمت بالای مسکن در شهرهای بزرگ، خرید مسکن را به رؤیایی تقریباً دست نیافتنی بدل کرده است. اگر متوسط قیمت یک آپارتمان ۶۰ متری در پایتخت را ۳۶۰ میلیون تومان (بر پایه قیمت یک آپارتمان در یک منطقه متوسط شهری در تهران) برآورد کنیم و متوسط درآمد پولی یک خانوار شهری را بر اساس داده‌های بانک مرکزی در سال ۱۳۹۳ حدود ۲۰ میلیون تومان در نظر بگیریم، آنگاه یک خانوار شهری برای خرید یک آپارتمان در تهران باید ۱۸ سال درآمد خود را ذخیره نمایند بدون اینکه هیچ هزینه دیگری (از خورد و خوراک و پوشاک گرفته تا هزینه انرژی و غیره) داشته باشد. حتی اگر درآمد سالیانه ۳۶ میلیون تومان (که معیار وزارت اقتصاد و دارایی برای عدم پرداخت یارانه بوده است) را در نظر بگیریم، باز هم یک خانوار شهری باید بدون اینکه هیچ هزینه دیگری داشته باشد، ۱۰ سال از درآمد خود را پس‌انداز کند تا قادر به خرید یک سرپناه باشد. در این میان باید رشد بسیار بالای قیمت سالیانه مسکن را نیز در نظر آورد که به‌رغم رکود چندسال گذشته در بخش مسکن اتفاق می‌افتد. جدول شماره ۴ درصد تغییر سالانه شاخص بهای مسکن در مناطق شهری ایران بر پایه قیمت‌های سال ۱۳۹۰ را نشان می‌دهد. داده‌های این جدول، غیر از اینکه بازگوکننده رشد غیرمنطقی بهای مسکن هستند، نشان می‌دهد که تا سال ۱۳۸۸

جدول شماره ۴: درصد تغییر سالانه شاخص بهای مسکن در مناطق شهری ایران (۱۳۹۰=۱۰۰)

سال	درصد تغییر سالانه	سال	درصد تغییر سالانه
۱۳۸۴	۱۱/۶	۱۳۸۹	۶/۰
۱۳۸۵	۱۳/۷	۱۳۹۰	۱۱/۱
۱۳۸۶	۲۱/۲	۱۳۹۱	۱۲/۶
۱۳۸۷	۲۸/۶	۱۳۹۲	۲۰/۸
۱۳۸۸	۱۲/۸	۱۳۹۳	۱۵/۶

منبع: پایگاه اطلاع رسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نمودار شماره ۲: مقایسه درصد تغییر نرخ تورم و شاخص بهای مسکن بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳

ناقص هستند؛ این در حالی است که مطابق نظر خبرگان اقتصادی هنگامی که نرخ بیکاری به این حد (و حتی به مراتب کمتر از آن) می‌رسد، به یک مشکل درجه اول سیاسی و اجتماعی تبدیل می‌شود. این مسئله از یک جنبه دیگر نیز در جامعه ما بحران‌زاست، به این دلیل که بخش مهمی از افراد بیکار را قشر تحصیل کرده تشکیل می‌دهد. حاصل بیکاری؛ تشویش روانی، اضطراب، ناامیدی، سرخوردگی سیاسی و اجتماعی است که می‌تواند به

بر اساس گزارش بانک مرکزی در سال ۱۳۹۳، ۲۳/۷ درصد خانوارهای شهری فاقد فرد شاغل بوده‌اند که رقم بسیار قابل توجه و ناامیدکننده‌ای است. همچنین بر پایه گزارش مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در کشور حدود ۱۱ درصد است و از میان جمعیت شاغل نیز ۹/۸ درصد دارای اشتغال

انواع بزه‌کاری‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی و سیاسی منتهی شود. از این‌رو بحران بیکاری یک معضل دسته اول راهبردی و امنیتی است که مقابله با آن باید دغدغه اصلی و روزمره نمایندگان مجلس باشد.

ایجاد رونق اقتصادی و گسترش تولید و سرمایه‌گذاری از دیگر محورهای اصلی است که نیازمند تلاش مضاعف قوه قانونگذاری است. گذشته از مشکلات ساختاری که همواره گریبان اقتصاد رانتهی مبتنی بر درآمدهای نفتی ایران را فشرده، اقتصاد ایران در سال‌های گذشته از اوضاع مساعدی برخوردار نبوده است. رشد منفی اقتصادی در این سال‌ها حکایت از کوچک‌تر شدن هرچه بیشتر اقتصاد ایران داشته و آسیب جدی به کسب و کار و رفاه اقتصادی وارد آورده است. دقیقاً از همین زاویه بوده است که هردو جریان اصول‌گرا و اصلاح‌طلب در جریان مبارزات انتخاباتی شعارهایی مبتنی بر «رونق اقتصادی» و «رفع مشکلات معیشتی» برگزیده بودند. با توجه به شرایط اقتصادی کشور، تحقق وعده‌های داده شده نه تنها یک ضرورت سیاسی، که یک الزام اقتصادی و راهبردی است. رکود اقتصادی، درصد بسیار بالای ظرفیت‌های خالی تولیدی و عقب‌ماندگی شدید از اهداف سند چشم‌انداز توسعه کشور، در اولویت قرار گرفتن موضوع رونق اقتصادی را ایجاب می‌کند و تدوین برنامه ششم توسعه که از اولین خروجی‌های مجلس دهم خواهد بود، بیانگر عزم و توانایی این مجلس در این زمینه به شمار می‌آید.

فساد اقتصادی و قاچاق کالا

دستیابی به رونق اقتصادی، کاهش مشکلات معیشتی جامعه و مقابله با بحران بیکاری، نیازمند بسترسازی مناسب است که مبارزه با مفاسد اقتصادی و قاچاق کالا دو محور اساسی آن می‌باشند. در جامعه‌ای که با مفاسد ریز و درشت اقتصادی عجین باشد، امکان دستیابی به اقتصادی پویا و بالنده با تردید مواجه است. مواردی از فساد اقتصادی، اختلاس، ارتشاء و پرداخت‌های غیرقانونی که اخبار آن در سطح جامعه انتشار یافته، بیانگر فقدان عزم و اراده لازم برای نظارت سیستماتیک، نهادینه و مؤثر بر فرایندهای اقتصادی و سیاسی است که قابلیت بهره‌برداری‌های فسادآمیز را دارند. مفاسد اقتصادی مانعی استوار در برابر کارکرد صحیح سیستم اقتصادی

هستند و از این طریق امنیت اقتصادی جامعه را با تهدید روبه‌رو می‌کنند. وجود مفاسد اقتصادی و گسترش آنها آرامش روانی جامعه را دستخوش تشویش و بدبینی ساخته و احساس نارضایتی نسبت به سیستم سیاسی را در فضای اجتماعی منتشر می‌کند. عدم برخورد با ریشه‌های این پدیده نیز زمینه را برای گسترش و ساختارمند شدن آن فراهم و سوء استفاده‌کنندگان را برای مبادرت به انواع روش‌های فسادآمیز تشویق خواهد کرد. لذا جلوگیری از تکرار، نشر و بازتولید این دست آسیب‌ها، چاره‌جویی مؤثر و همه‌جانبه نهادهای قانونگذار و پی‌گیری آنها در قبال پرونده‌های موجود در این ارتباط را طلب می‌کند. فساد در سیستم بانکی و انحرافات ساختاری موجود در این سیستم که از عوامل رکود تولید و حرکت منابع بانکی به سمت درآمدهای غیرتولیدی است از موانع اصلی شکل‌گیری یک اقتصاد سالم و کارآمد است که اصلاح آن نیز باید در صدر فهرست کاری مجلس دهم جای داشته باشد.

از دیگر مسائل اولویت دار دیگر فرایند سیستماتیک قاچاق کالا و فقدان نظارت مؤثر و فراگیر بر آن است. این امر عرصه‌های متعددی چون کالا، انرژی، دارو و غیره را دربرمی‌گیرد و به تهدیدی نهادینه علیه تولید و اشتغال بدل شده است. نمودهای این پدیده چنان عیان است که تمامی مسئولان مرتبط با این امر، نمایندگان مجلس و نخبگان اقتصادی از گستردگی آن، آثار زیانبارش و نارسایی‌های موجود برای برخورد با آن سخن می‌گویند، اما اقدامات صورت گرفته چندان مؤثر نبودند. شناسایی گروه‌های پرنفوذ دست‌اندرکار، مبارزه سیستمیک و ساختاری

با فساد، نظارت فراگیرتر بر مبادی گمرکی، برچیدن مبادی ورودی غیرمجاز، کاهش تعداد مبادی گمرکی به میزان متعارف و قابل نظارت و برخورد قاطع با متخلفان اداری، از جمله اقدامات مؤثر برای مبارزه با این جریان هستند. مجلس دهم باید عزم، اراده و توانایی خویش برای پالودن اقتصاد کشور از این تهدید بدخیم را با رویکردی علمی و تصویب قوانین قابل اجرا و بهره‌گیری از اختیارات خود در این زمینه به منصفانه ظهور برساند.

۲. محیط زیست

تهدیدات زیست‌محیطی که خصلتی راهبردی دارند سه موضوع اصلی را در بر می‌گیرند: اول، کمبود منابع آبی؛ دوم، آلودگی هوا و سوم، تخریب محیط زیست. متوسط باران سالیانه ایران بین ۲۵۰ تا ۳۰۰ میلی‌متر برآورد شده که کمتر از یک سوم میزان بارش سالیانه زمین (۹۷۵ میلی‌متر) است. ضمن آنکه بیشتر بارش سالیانه در ایران مختص به نواحی پر بارش حاشیه دریای مازندران است که تنها بخش کوچکی (حدود ۵ درصد) از مساحت کشور را تشکیل می‌دهد. اگر نواحی بارشی ایران را به ۴ بخش بسیار کم بارش (با متوسط بارش سالیانه کمتر از ۲۰۰ میلی‌متر)، کم بارش (با متوسط بارش سالیانه بین ۲۰۰ تا ۴۰۰ میلی‌متر)، نیمه پر بارش (با متوسط سالیانه بین ۴۰۰ تا ۱۰۰۰ میلی‌متر) و پر بارش (با متوسط بارش سالیانه بیش از ۱۲۰۰ میلی‌متر) تقسیم‌بندی کنیم، بیش از نیمی از مساحت ایران (۵۵ درصد) در بخش بسیار کم بارش و حدود ۲۸/۴ درصد در بخش کم بارش قرار

می‌گیرند. در نتیجه در حدود ۸۳/۵ درصد از کل مساحت ایران شامل نواحی بسیار کم باران و کم باران می‌شود. نواحی نیمه پر بارش نیز رقمی معادل ۱۶ درصد مساحت کل کشور را در بر می‌گیرد که این نواحی نیز میزان بارندگی سالیانه‌ای کمتر از ۶۰۰ میلی‌متر (یعنی کمتر از دو سوم معدل بارش در سطح جهانی) را دارا هستند. تنها کرانه‌های غربی دریای خزر - که ۷ درصد مساحت ایران را شامل می‌شوند - از میانگین بارندگی بالا برخوردارند.

باید توجه داشت که از همین میزان اندک آبی که از طریق باران نصیب ایران می‌شود، بخش قابل توجهی از آن از طریق تبخیر از دسترس خارج شده و یا بواسطه جاری شدن در سطح زمین از مرزهای کشور خارج می‌گردند. اگر مساحت ایران (۱۶۴۸۰۰۰ کیلومتر مربع) را بر حسب میلیمتر در میانگین بارش سالیانه آن (۲۵۰ میلیمتر) ضرب نمائیم، عدد به دست آمده حجم مقدار باران سالیانه ایران را نشان می‌دهد که رقمی در حدود ۴۱۲ میلیارد متر مکعب می‌باشد. از این حجم باران سالیانه حدود ۷۰ درصد یا ۲۹۵ میلیارد متر مکعب آن تبخیر می‌شود، حدود ۸ درصد آن به لایه‌های زیر زمین نفوذ می‌کند و ۲۲ درصد مابقی بر روی زمین جاری می‌شود. از آب‌های در دسترس (آب‌های نفوذ کرده به لایه‌های زیرزمین و آب‌های جاری) نیز مقادیر بسیاری به واسطه هدر رفتن آبها، عدم استفاده بهینه از آب و خروج از طریق مرزها، هدر می‌رود. این موارد بیانگر وضعیت نامناسب منابع آبی در کشور هستند که لزوم برنامه‌ریزی برای مدیریت و جلوگیری از هدر رفت آب در کشور را نشان می‌دهند.

با توجه به وضعیت آبی کشور، دو هدف عمده باید مورد توجه قانون‌گذاران قرار گیرد؛ اول، جلوگیری از هدر رفت آب‌های موجود و دوم، مدیریت مصرف منابع آبی در دسترس؛ به ویژه مدیریت منابع آبی مصرفی در بخش کشاورزی که حدود ۸۰ درصد از مصرف آب کشور را به خود اختصاص می‌دهد. در این زمینه لزوم توجه به نقطه‌نظرات کارشناسان این عرصه که توجه به منابع بالادستی آب و احیای منابع زیرزمینی را شامل می‌شود (به عبارت دیگر تغییر استراتژی از تمرکز بر منابع سطحی به سمت منابع زیرزمینی)، ضروری است.

آلودگی هوا چندسالی است که به عنوان یک معضل اساسی در کشور بروز کرده و به تدریج در حال تبدیل شدن به یک تهدید مزمن در قبال سلامت جامعه و امنیت فیزیکی مردم است. این معضل هم آلودگی ناشی از استفاده از سوخت‌های فسیلی در شهرهای بزرگ و هم موضوع ریزگردها را دربرمی‌گیرد. در سال‌های اخیر میزان ذرات معلق موجود در هوا در پایتخت و برخی از شهرهای بزرگ کشور بارها از حد مجاز گذر کرد و به تعطیلی مدارس و حتی ادارات دولتی انجامید. هجوم ریزگردهای معلق در هوا نیز به ویژه در مناطق غربی کشور (البته این موضوع در مناطق شرقی کشور نیز مشکلات بسیاری را سبب‌ساز شده به طوری که اخیراً شهر زابل به عنوان یکی از آلوده‌ترین شهرهای جهان معرفی شد)، مشکلات تنفسی جدی برای مردم ایجاد کرد و حتی منابع آبی مورد مصرف آنها را آلوده ساخت. وضعیت در حال حاضر به گونه‌ای بوده که به ویژه در فصل زمستان، تنفس شهروندان در شهرهای بزرگ به موهبت طبیعت (باد و باران) وابسته است و مسئولان نتوانسته‌اند چاره‌ای در برابر این تهدید بسیار جدی بیابند؛ به گونه‌ای که هم اکنون خطر بیماری‌های تنفسی (سرطان ریه) به شدت شهروندان را تهدید می‌کند و حتی بر اساس برخی گزارش‌ها خطر تخلیه برخی از مناطق شرقی کشور از سکنه وجود دارد، که خود می‌تواند تبعات امنیتی گسترده‌ای را در پی داشته باشد.

تخریب محیط زیست که نمود بارز آنها تخریب جنگل‌های شمال، تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی، تخریب جنگل‌های بلوط زاگرس و نابودی دریاچه‌ها و تالاب‌های بسیار گرانبهاست، مشکل اولویت‌دار و یا به عبارت بهتر «اضطراری» دیگری است که عزم جزم بهارستان‌نشینان را طلب می‌کند. وقوع سیلاب‌های خسارت‌بار، طوفان‌های نمک و هجوم ریزگردها از پی آمده‌های تخریب محیط زیست است که حیات و آینده تمامی ساکنان این سرزمین را تهدید می‌کند.

۳. حقوق شهروندی

حقوق شهروندی، تدوین قوانین قابل اجرا در این زمینه و تلاش برای حسن اجرای این قوانین از جمله موارد محوری است که در دوره‌های گذشته مجلس به‌طور بایسته مورد توجه قرار نگرفته (به‌رغم تصویب طرح احترام به آزادی‌های مشروع و حقوق شهروندی در سال‌های گذشته)، و این انتظار از مجلس دهم را به

وجود آورده است که تلاش‌های بیشتری را در این خصوص به اجرا گذارد. در فصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حقوق مردم و آزادی‌های اجتماعی در قالب حقوق و آزادی‌های فردی، آزادی اندیشه و بیان، امنیت قضایی شهروندان، حقوق و آزادی‌های مدنی، برابری افراد در برابر قانون، برخورداری از حقوق مساوی فارغ از نژاد، زبان و رنگ، آزادی مذهب، آزادی مطبوعات، آزادی تشکیل اجتماعات و راهپیمایی، اصل برائت، علنی بودن محاکمات، حق داشتن وکیل، برخورداری از آموزش و پرورش رایگان، برخورداری از تأمین اجتماعی و غیره، مصرح و مورد تأکید قرار گرفته‌اند. اما کارشناسان این عرصه بر چند نقیصه اساسی در این خصوص تأکید می‌کنند که مسکوت ماندن اجرای پاره‌ای از حقوق مصرح در قانون اساسی؛ سکوت قانون اساسی در برخی از حوزه‌های حقوقی؛ عدم تدوین قوانین عادی متناسب در برخی حوزه‌ها؛ عدم اجرای قوانین و یا فقدان قابلیت اجرای آنها و فقدان حسن نظارت بر اجرای قوانین؛ از این جمله‌اند. پرداختن به این موارد از ضرورت‌های کاری مجلس دهم است. اگر شریعت اسلام و مردم‌سالاری را دوپایه اصلی نظام جمهوری اسلامی بدانیم، ضرورت پرداختن به مسئله حقوق شهروندی بیش از پیش آشکار می‌شود؛ چراکه توجه به حقوق شهروندی اصل اساسی نظام‌های مردم‌سالار است و در شریعت اسلام نیز حقوق مردم (حق الناس) یک موضوع محوری به‌شمار می‌رود. بنابراین جمهوری اسلامی که داعیه‌دار ارائه الگوی نوین حکومتی برپایه

مردم‌سالاری دینی است باید توجه اکید به مقتضیات این امر داشته باشد. نقش مجلس به عنوان قوه قانونگذار در این عرصه بر کسی پوشیده نیست، به ویژه با توجه به تدوین منشور حقوق شهروندی توسط دولت که می‌تواند به عنوان گام اولیه در این خصوص تلقی شود و مجلس با رفع کاستی‌های این منشور (مانند دقت نظر بر کاستی‌های قانونی موجود، لحاظ قابلیت‌های اجرایی، توجه به خواسته‌های حقوقی زنان، توجه به حقوق معلولان، افزودن بر شجاعت این منشور و موارد دیگری که مورد توجه کارشناسان حقوقی بوده است) و افزودن بر غنای آن گامی بلند در تداوم این تلاش بر خواهد داشت.

۴. سیاست خارجی

تلاش برای برقراری ثبات و امنیت در منطقه و تعامل با جامعه بین‌المللی، موضوعات محوری سیاست خارجی هستند. با دستیابی به توافق هسته‌ای فرصت تاریخی و مناسبی برای تعامل هرچه بهتر با جامعه بین‌المللی و بهره‌گیری از شرایط به منظور پیش‌برد اهداف سیاست خارجی کشور در سطح منطقه و جهان فراهم آمده است. توافق هسته‌ای به افزایش پرستیژ بین‌المللی کشور انجامیده و زاویه دید نامناسب جامعه جهانی به ایران را که محصول تبلیغات دشمنانه برخی کشورهای قدرتمند بود، تغییر داده است. این موضوع مجال مناسبی برای تصحیح برخی روندهای نامناسب گذشته، افزایش روابط سیاسی با کشورها و جذب سرمایه خارجی و تکنولوژی‌های نوین ایجاد کرده است. از همین طریق است که

قابلیت تأثیرگذاری سیاسی ایران در سطح منطقه افزایش یافته و اهداف کشور در جهت ایجاد ثبات و امنیت در منطقه، پتانسیل تحقق بیشتری پیدا کرده است. مجلس و کمیسیون سیاست خارجی و امنیت ملی باید مواضع راهبردی خود در قبال این دستاوردها را تدوین کرده و نقش بایسته خود را برای بهره‌برداری هرچه بیشتر از آنها ایفا کند. همچنین مجلس با رصد تحولات منطقه و مواضع جمهوری اسلامی، رویکردهای مناسب را شناسایی، مانع سیاستگذاری‌های نامناسب در این زمینه گردد و به این وسیله ایجاد ثبات و امنیت در منطقه را سرلوحه اقدامات خود در عرصه سیاست خارجی قرار دهد.

نکاتی در خصوص جهت‌گیری‌ها و نقاط قوت مجلس دهم

نهایی شدن توافق هسته‌ای، برداشته شدن تحریم‌ها و تمایل کشورهای صنعتی به همکاری اقتصادی با ایران، مسیر همواری را برای مجلس به منظور پیش‌برد اولویت‌های کاری فراهم کرده و پیروزی نسبی نیروهای سیاسی هم‌سو با دولت در انتخابات مجلس نیز زمینه سیاسی این امر را ایجاد نموده است. هم‌اکنون در حدود ۱۲۰ کرسی مجلس، یعنی در حدود ۴۰ درصد کرسی‌ها در اختیار نمایندگان فهرست امید (فهرست مورد پشتیبانی دولت) قرار گرفته که البته قابلیت تبدیل شدن به اکثریت مجلس با همکاری برخی از نمایندگان مستقل و همراهی نمایندگان اقلیت را دارد (از کرسی‌های باقی مانده مجلس در حدود ۸۰ تا ۹۰ کرسی به اصول‌گرایان، ۷۰ تا ۸۰ کرسی به منتخبان مستقل و فهرست صدای ملت و ۵ کرسی به اقلیت‌های مذهبی اختصاص یافته است). این ترکیب نوید همکاری و همگرایی دولت و مجلس برای حل مشکلات جامعه، به ویژه مشکلات اقتصادی را به دور از برخوردهای جناحی و با درک متقابل مجلس و دولت از منافع ملی، می‌دهد. جوانی نمایندگان حاضر در مجلس دهم نیز مزیدی بر علت خواهد بود تا تحرک و چابکی مجلس را در رفع کاستی‌ها، تحقق اقتصاد مقاومتی و حرکت به سمت اهداف سند چشم‌انداز (که هم‌اکنون در فاصله بعیدی با آن به سر می‌بریم)، به مدد خود آورد.

به این ترتیب همگرایی بیشتر میان دولت و مجلس، جوانی و چابکی مجلس و فضای مساعد بین‌المللی از جمله نقاط قوتی است

تکنولوژی‌های نوین و توجه به امرآموزش و پژوهش برجسته و الزامی می‌شوند. نهایی شدن توافق هسته‌ای، برداشته شدن تحریم‌ها و تمایل کشورهای صنعتی به همکاری اقتصادی با ایران، مسیر همواری را برای مجلس به منظور پیش‌برد اولویت‌های کاری فراهم کرده و پیروزی نسبی نیروهای سیاسی هم‌سو با دولت در انتخابات مجلس نیز زمینه سیاسی این امر را ایجاد نموده است. لذا انتظار این است که مجلس و دولت در فضایی مبتنی بر تفاهم و همگرایی و با سرلوحه قراردادن منافع ملی (و البته حفظ استقلال نهادی هر دو قوه)، از رویکردهای تقابل‌گرایانه بپرهیزند و با ارائه لوایح کارگشا و تصویب قوانین مؤثر و قابل اجرا در رفع کاستی‌های موجود گام بردارند.

که مجلس دهم می‌تواند با بهره‌گیری از آنها به رفع مشکلات جامعه اقدام کند. مجلس و دولت باید از ظرفیت‌های یکدیگر برای خروج از رکود، مقابله با بحران بیکاری، حل مشکلات معیشتی و زیست‌محیطی بهره بگیرند. با توجه به شرایط بحرانی منطقه و شرایط نابسامان اقتصادی در داخل، کنش متقابل دولت و مجلس کشور باید بر پایه پرهیز از رویکردهای تقابل‌گرایانه - که پیامدی جز تضعیف کارکردهای هر دو قوه قانونگذاری و اجرایی ندارد - و تلاش برای گام برداشتن به سوی نوعی «تفاهم ملی» که بنیان آن منافع کشور و مصالح جامعه باشد، شکل بگیرد. در این راستا باید بر این امر اشاره داشت که یک جریان سیاسی به تنهایی توانایی مقابله با مشکلات موجود را نخواهد داشت و حل این مشکلات باید دستور کار همه جریان‌های سیاسی باشد و این مهم نیازمند تفاهم و همگرایی میان آنهاست. تأکید مقام معظم رهبری بر موضوع «هم‌دلی و هم‌زبانی» نیز در همین راستا قابل تعبیر است. البته ذکر این نکته ضروری است که تفاهم و همگرایی به معنای عدم استقلال قوای حکومتی از یکدیگر نخواهد بود و مجلس با حفظ استقلال خود، وظیفه محوری خود یعنی نظارت بر اقدامات دولت را به نحو نیکو به انجام برساند و از انحرافات احتمالی و تخطی از تکالیف و رفتارهای قانونی جلوگیری نماید.

نتیجه‌گیری

عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی کشور با چالش‌های راهبردی عدیده‌ای مواجه است که اولویت‌های کاری مجلس دهم باید بر اساس آنها تنظیم شود. در عرصه اقتصادی، رسیدگی به وضعیت معیشتی مردم، مقابله با معضل بیکاری، ایجاد رونق اقتصادی و مبارزه با مفاسد اقتصادی اولویت‌های اصلی هستند. موارد راهبردی حوزه محیط‌زیست شامل چاره‌اندیشی در خصوص کمبود منابع آبی، آلودگی هوای شهرهای بزرگ، هجوم ریزگردها و تخریب منابع زیست‌محیطی (جنگل‌ها، تالاب‌ها، دریاچه‌ها و غیره) می‌شوند. حقوق شهروندی مهم‌ترین اولویت حوزه اجتماعی است و ایجاد ثبات و امنیت در منطقه و بهبود تعامل با جامعه بین‌المللی، الزامات محوری سیاست خارجی است. در پر تو این اولویت‌های راهبردی است که مواردی چون اصلاح نظام بانکی، طرح بیمه فراگیر مردم، تلاش برای جذب سرمایه و

